

UPPSALA
UNIVERSITET

NCK NATIONELLT CENTRUM
FÖR KVINNOFRID

UTDRAG UR NCK-RAPPORT 2010:04 / ISSN 1654-7195

ATT FRÅGA OM VÅLDSUTSATTHET SOM EN DEL AV ANAMNESEN

Förekomst av våld mot kvinnor i Sverige och internationellt

Anna Berglund

Förekomst av våld mot kvinnor i Sverige och internationellt

Anna Berglund

Våld definieras av WHO som "the intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation".¹ I våldsbegreppet ingår våld bland unga, våld och försummelse gentemot barn, våld i nära relationer, våld och försummelse gentemot äldre samt sexuellt våld där övergrepp, tvång och människohandel ingår.

Våld i nära relationer definieras som "any behaviour within an intimate relationship that causes physical, psychological or sexual harm to those in that relationship. It includes acts of physical aggression (slapping, hitting, kicking or beating), psychological abuse (intimidation, constant belittling or humiliation), forced sexual intercourse or any other controlling behaviour (isolating a person from family and friends, monitoring their movements and restricting access to information or assistance)".

När det gäller definitionen av mäns våld mot kvinnor ansluter sig den svenska regeringen till FN-deklarationen *Declaration on the Elimination of Violence against Women* från 1993. Definitionen lyder: "Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet" ("Any act of gender based violence that results or is likely to result in physical, sexual or psychological harm or suffering to women including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public or private life.").²

Definitionerna är detaljerade och speglar ett kontinuum av handlingar avsedda att utöva makt och beskära en annan människas autonomi och rörelsefrihet. Det är svårt att föreställa sig fysiskt våld eller sexuellt tvång utan hot. Emotionella kränkningar måste inte följas av fysiskt eller sexuellt våld men detta är vanligt.

Emotionella kränkningar kan ha omfattande konsekvenser för hälsan lika väl som fysiskt och sexuellt våld.

I studier gör man ofta en uppdelning i kategorierna emotionellt, fysiskt och sexuellt våld eller hot. Man undersöker graden av övergreppet genom att fråga detaljerat om typen av våld till exempel örffilar, knuffar, stryptag, om vapen används och så vidare. Det är vanligt att man i resultatet anger livstidsprevalens och prevalens under senaste året samt om våldet pågår. Förekomst av våld i ett pågående parförhållande kan vara svårt att medge vilket innebär att förekomsten som regel är underskattad. Vid många befolkningsundersökningar sker datainsamlingen med telefonintervjuer vilket innebär att man riskerar att inte nå den socioekonomiskt mest utsatta delen av befolkningen. Det finns också en risk att respondenten inte kan svara på frågorna i avskildhet vilket kan påverka resultatet.

En rad faktorer påverkar kvinnans utsatthet för våld från en man i en nära relation. Den ekologiska modellen är ett sätt att beskriva interaktionen med det samhälle kvinnan lever i.³ Enligt denna modell är betydelsefulla faktorer hos kvinnan själv hennes utbildningsnivå och grad av ekonomiskt beroende, om hon har möjlighet att ta egna beslut och har ett socialt nätverk samt om hon har erfarenhet av våld under uppväxten eller i tidigare förhållanden. Betydelsefulla faktorer hos partnern är hur han kommunicerar med kvinnan, om han använder alkohol eller droger, om han har vuxit upp i en familj där våld förkommit samt om han är benägen att använda våld i konflikter med andra män. Samhälleliga faktorer av betydelse är ekonomisk ojämlikhet mellan könen, inställningen till kvinnans autonomi, könsroller, attityderna till våld mot kvinnor, närståendes och grannars attityder till att gå emellan i konflikter i hemmet samt nivån av våldsbrott män emellan. Ett modernare sätt att synliggöra utsatthet är det intersektionella perspektivet där man tar i beaktande hur maktordningar i samhället samverkar. Samhällets syn på genus, sexuell orientering, etnicitet, klass, ålder och funktionalitet kan bidra till utsattheten liksom till hur skamfylld och stigmatiserande den upplevs av individen. Att både ha en sexuell läggning som avviker från heteronormen och vara utsatt för våld från sin partner ökar svårigheten att söka och ta emot hjälp. Ett annat exempel är att hälso- och sjukvården väljer att blunda för utsattheten hos personer med funktionshinder, missbruk eller annan etnicitet trots att dessa grupper löper hög risk att utsättas för våld.⁴

Förekomsten av våld studeras på tre nivåer. Nationellt följer man polisanmält våld genom brottsofferstatistik, ofta i kombination med intervjuundersökningar av ett urval av befolkningen. I populationsbaserade omfångsstudier studeras förekomsten av våld detaljerat genom enkäter eller intervjuer av ett representativt urval av en befolkningsgrupp. Riktade studier av särskilt utvalda grupper som till exempel patienter som kommer till en viss sorts mottagningar inom vården, söker stöd från socialtjänsten eller söker sig till kvinnohus utgör den tredje nivån.

Definitionerna av våldet varierar liksom frågorna i intervjuinstrumenten vilket bidrar till att resultaten i studierna varierar. Ju mer detaljerade frågorna är desto fler tillfrågade kan finna en beskrivning som passar för deras egen personliga erfarenhet. Eftersom de data som samlas in bygger på vad respondenten minns finns en risk för underrapportering. Särskilt uttalat är detta för övergrepp som skett i barndomen men man får räkna med att underrapportering är vanligt även när det gäller studier bland våldsutsatthet i vuxen ålder.⁵ I detta kapitel sammanfattas nationella omfångsstudier och brottsofferstudier (viktigmiseringsstudier) från Norden, vissa länder i Europa, USA, Kanada, och Australien samt resultat från den internationella studien *International Violence Against Women Survey* initierad av FN och WHO-studier.

Sverige

Slagen dam

Den största omfångsundersökningen om mäns våld mot kvinnor som gjorts i Sverige är *Slagen dam*. Undersökningen är en enkätundersökning omfattande 10 000 kvinnor 18–64 år och genomfördes 1999–2000.⁶ Svarefrekvensen var 70 procent vilket är högt för denna typ av studier. Forskarna analyserade materialet utifrån kvinnornas förhållande till förövaren. Våldets art redovisas som fysiskt våld, sexuellt våld och hot. Totalt hade 46 procent av kvinnorna någon gång under sitt liv utsatts för våld från en man.

Kvinnor som tidigare levt samman med en man

Bland de knappt 2 800 kvinnor som tidigare hade levt i äktenskap eller samboförhållande hade 35 procent varit utsatta för våld av den tidigare partnern. Bland dem som levde ensamma vid tiden för studien var det 50 procent. Var tionde ensamstående kvinna med barn hade varit utsatt för våld under det senaste året. Totalt 28 procent av kvinnorna hade någon gång varit utsatta för fysiskt våld. Våldet bestod i att mannen kastat något på kvinnan för att göra henne illa (13 procent), knuffat, hållit fast eller släpat henne (23 procent); slagit henne med knytnäven, med något hårt föremål eller sparkat henne (16 procent); tagit stryptag på henne eller försökt kväva henne (8 procent); bankat hennes huvud mot något (7 procent); eller hotat med eller använt skjutvapen eller annat vapen (6 procent). Sexton procent av kvinnorna hade erfarenhet av att ha blivit utsatta för sexuellt våld eller tvång och 18 procent blivit hotade av sin tidigare make eller sambo. Knappt två tredjedelar av dem som varit utsatta för våld rapporterade upprepade episoder, oftast mellan två och tio tillfällen. Våldsutsattheten var jämnt fördelad i åldersgrupperna.

Kvinnor som levde i pågående parförhållande

I studien fanns cirka 4 800 kvinnor som levde tillsammans med make/sambo då de besvarade enkäten. Totalt hade elva procent varit utsatta för övergrepp varav hälften under det senaste året. Sju procent hade varit utsatta för fysiskt våld av sin nuvarande partner. Värst utsatta var de unga kvinnorna mellan 18 och 24 år där tolv procent rapporterade fysiskt våld från sin nuvarande partner. Tre procent uppgav fysiskt våld under det senaste året. Sexuellt våld under det senaste året rapporterades också av tre procent.

Kvinnor som inte varit sambo med sin pojkvän

I studien ingick drygt 5 000 kvinnor som hade eller hade haft en sexuell relation med en man som de inte bott tillsammans med. Totalt hade drygt var sjätte kvinna i denna grupp utsatts för våld från en partner varav en stor andel under det senaste året. Fysiskt våld förekom i sju procent i denna grupp, sexuellt våld i elva procent och hot om våld i fem procent. Bland de unga kvinnorna 18–24 år rapporterade 19 procent våldshandlingar från pojkvännen och sex procent hade varit utsatta under det senaste året.

Kontrollerande beteende och emotionellt våld

Av kvinnor som levde i en nära relation med en man uppgav hälften att de utsatts för kontrollerande beteende varav extrem svartsjuka var vanligast. En fjärdedel av kvinnorna hade blivit kallade nedsättande saker, sju procent fick inte träffa släkt och vänner och elva procent hade inte kontroll över sin egen ekonomi. Tolv procent av de kvinnor som levde i parförhållande vid tiden för studien uppgav att de var utsatta för kontrollerande beteende.

Våld utanför sexuella relationer

Kvinnorna tillfrågades om de hade varit utsatta för fysiskt våld, sexuellt våld eller hot om våld av någon man de inte hade haft eller hade en sexuell relation till. Resultatet blev att 30 procent av kvinnorna hade denna erfarenhet. Nio procent hade varit utsatta för fysiskt våld efter sin 15-årsdag. Var fjärde kvinna hade varit utsatt för sexuellt våld. Vanligast förekommande var det i de yngre åldrarna och 28 procent av kvinnorna mellan 18 och 24 år rapporterade att de varit utsatta för sexuellt våld. Totalt hade fem procent av alla kvinnor (18 till 64 år) någon gång blivit tvingade till sexuella handlingar mot sin vilja av en man de inte hade någon sexuell relation till. Hot var också vanligt. Nio procent hade någon gång blivit hotade. Kvinnorna tillfrågades om oro för våld och två tredjedelar uppgav att de kände oro. Bland kvinnor mellan 18 och 24 år var hela 85 procent oroliga för att utsättas för våld, vilket speglar verkligheten eftersom denna åldersgrupp drabbas oftast.

Polisanmälningar

Endast 15 procent av kvinnorna i Slagen dam hade anmält den senaste våldshändelsen och mer än 80 procent av våldet kom inte till polisens kännedom. Det sexuella våldet anmälades i lägre utsträckning; endast åtta procent av de kvinnor som utsatts för sexuellt våld vid den senaste våldshändelsen anmälde.

Den våldsutsatta kvinnan

I en retrospektiv kartläggning av 1 043 kvinnor som sökt kvinnofridsmottagningen i Uppsala 1995–2002 fann man att förövaren var make eller sambo i 67 procent av fallen och att 16 procent hade blivit slagna av sin pojkvän.⁷ Fysiskt våld förekom hos 79 procent av dem som sökte, varav 61 procent varit utsatta vid tre eller fler gånger. Misshandeln hade i majoriteten av fallen skett i den gemensamma bostaden eller i kvinnans bostad, sammanlagt i drygt 80 procent, och i lägre grad i mannens (sex procent). Det var vanligt att hot, trakasserier och verbala kränkningar från partnern hade förekommit bland dem som sökte för misshandel. Våldtäkt rapporterades av sju procent av kvinnorna, varav knappt hälften hade utsatts vid upprepade tillfällen. Med stöd av samtalskontakt från kvinnofridsmottagningen polisanmälde kvinnorna våldet i nästan 60 procent av fallen, vilket är mer än dubbelt så mycket jämfört med andra studier. Undersökningen stärker uppfattningen att flera typer av våld förekommer samtidigt och att våldet ofta sker vid upprepade tillfällen.

Våldsamt lika och olika

Den svenska omfångsstudien *Våldsamt lika och olika – om våld i samkönade parrelationer* undersöker våld hos homo- och bisexuella samt transpersoner.⁸ Forskarna skickade ut enkäter till prenumeranter på tidningen *Kom ut* som ges ut av Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL) och fick drygt 2 000 svar vilket gav en svarsfrekvens på cirka 40 procent. Resultaten visade att en fjärdedel av deltagarna någon gång upplevt fysiskt, psykiskt eller emotionellt våld i en relation. Allt som allt var det tio procent som uppgav att det förekom våld i den pågående relationen och av dessa var en tredjedel lesbiska och knappt hälften homosexuella män. Nästan hälften avstod dock från att svara på den frågan. Sjutton procent uppgav att de varit utsatta av en tidigare partner. Även här var bortfallet stort. Upp till en fjärdedel angav att de var utsatta för kontrollerande beteende och/eller psykologisk isolering. Rapporten *Våld i Samkönade relationer – en kunskaps- och forskningsöversikt* sammanfattar svensk och internationell forskning inom detta område.⁹

Enkätundersökning av kvinnor i Östergötland

I en studie från Linköping undersöktes livstidprevalens av våldsutsatthet och inverkan på hälsa och livssituation. Man undersökte speciellt psykiska följder

av övergreppen i form av somatisering, det vill säga kroppsliga symtom där orsaken ej kunnat klarläggas, och posttraumatiskt stressyndrom. Kvinnorna valdes slumpmässigt från befolkningsregistret och fick svara på enkäter om våld och hälsotillstånd och undersöktes för de psykiska konsekvenserna med skattningsskalor. Totalt deltog drygt 4 100 kvinnor 18–60 år vilket utgjorde 70 procent av de utvalda. Resultatet visade en livstidsprevalens på 19 procent för fysiskt våld, 9 procent för sexuellt våld och 18 procent för emotionellt våld. Totalt angav drygt en fjärdedel att de upplevt någon form av våld. Medelåldern för kvinnor som varit utsatta var något lägre jämfört med de övriga (37 år respektive 40 år). De yngre kvinnorna rapporterade fysiskt och psykologiskt våld oftare medan det inte var någon skillnad för sexuellt våld. Relationen till förövaren undersöktes inte.¹⁰

Ofrid?

Ofrid? är en prevalensstudie bland äldre kvinnor och män 65–80 år, som genomfördes i Umeå kommun år 2000. Drygt 9 800 inbjöds och 76 procent svarade. Man frågade efter försummelse, hot och trakasserier, fysiskt våld, sexuella trakasserier och sexuellt våld samt ekonomiskt våld eller utnyttjande. 16 procent av kvinnorna och 13 procent av männen uppgav att de hade varit utsatta för någon form av våld efter sin 65-årsdag. Nästan en femtedel av kvinnorna och lite mer än en tiondedel av männen uppgav försummelse medan sex procent av kvinnorna och åtta procent av männen varit utsatta för hot och trakasserier. Ekonomiskt utnyttjande uppgavs av en procent av kvinnorna och drygt en och en halv procent av männen. När det gällde partnervåld uppgav drygt tre procent av kvinnorna och drygt fem procent av männen att de varit utsatta för hot och trakasserier. Kvinnorna uppgav oftare än männen att de utsatts vid upprepade tillfällen.

Tolv procent av kvinnorna uppgav att de varit utsatta för sexuellt våld före sin 65-årsdag och mindre än en halv procent att det skett senare. Förövaren var oftast en närstående person och det skedde i hemmet. Sjukdom och funktionsnedsättning ökar risken för utsatthet hos kvinnorna men inte hos männen där alkoholberusning tycktes vara den enda faktorn som ökar risken för våldsutsatthet. Av ålder, sjukdom och kön var kvinnokön den starkaste riskfaktorn för våldsutsatthet.¹¹

NTU och ULF

Det finns två nationella databaser som följer brottsutvecklingen i Sverige. Brottsförebyggande rådet (Brå) driver sedan 2005 *Nationella trygghetsundersökningen*, *NTU*, som är en årligen återkommande undersökning av utsatthet för brott, otrygghet samt oro för brott samt förtroende för rättsväsendet. Datainsamlingen sker i huvudsak genom telefonintervjuer men kan även ske via postenkät om intervjupersonen föredrar det.¹² Genom *Undersökningarna om levnadsförhållanden*, *ULF*, följer Statistiska centralbyrån levnadsförhållandena i Sverige genom

att årligen intervju kvinnor och män över 16 år, i huvudsak vid personliga besök. Trygghet och säkerhet tillhör de 25 "välfärdskomponenter" man följer sedan 1975. Den indikator som bäst speglar våld i nära relationer är "något våld eller hot i bostad, egen eller någon annans under senaste året".¹³ Brottsofferstatistik kommer att behandlas närmare i kapitel åtta.

Folkhälsoenkäten

Folkhälsoenkäten som drivs av Folkhälsoinstitutet följer upp regeringens folkhälsomål årligen sedan 2004.¹⁴ Man inbjuder ett nationellt urval på 20 000 personer att svara på enkäten. Urvalet kompletteras med ett regionalt urval från fyra–fem landsting. En fråga handlar om våldsutsatthet under det senaste året utan att närmare specificera våldets karaktär. Sedan 2004 har tre procent av kvinnorna och mellan fyra och fem procent av männen svarat jakande. Fyra procent av männen och fem procent av kvinnorna uppgav 2008 att de upplevt hot om våld under det senaste året.

Internationella studier

Finland

Den finska omfångsstudien *Faith, Hope and Battering* utfördes i slutet av 1990-talet.¹⁵ Enkätfrågorna i denna studie motsvarar delvis frågorna i *Slagen dam*. I Finland uppgav var femte kvinna att hon utsatts för våld i pågående parförhållande mot var tionde i Sverige. Hälften av de finska kvinnorna rapporterade våld i tidigare samboförhållanden medan motsvarande siffra är drygt en tredjedel i den svenska studien. 35 procent av de svenska kvinnorna rapporterade våld utanför en sexuell relation medan 24 procent av de finska kvinnorna hade sådana erfarenheter. Ytterligare en befolkningsbaserad undersökning gjordes i Finland 2005.¹⁶ Knappt 20 procent uppgav då fysiskt eller sexuellt våld i pågående parförhållande viket var en obetydlig minskning jämfört med 1997. Av kvinnor som levtt i parförhållande tidigare uppgav 49 procent att våld hade förekommit i båda undersökningarna. Se tabell för jämförelse med andra länder i Norden.

Norge

Den norska studien *Vold i parforhold – ulike perspektiver* genomfördes 2003–2004 av Statistisk Sentralbyrå i Norge.¹⁷ Drygt 7 600 personer i åldern 20–54 år, män och kvinnor, inbjöds till studien om erfarenheter av våld och drygt 4 600 deltog. Mer än var fjärde kvinna och var femte man hade upplevt att partnern någon gång använt våld och drygt fem procent uppgav att det skett under senaste året. Drygt tio procent av kvinnorna och knappt två procent av männen hade varit utsatta för allvarligt våld som stryptag eller där vapen använts. Andelen kvinnor

som uppgav våld i den pågående relationen var nio procent att jämföra med 22 procent i Finland och elva procent i Sverige.

Av dem som någon gång levit i parförhållande hade drygt en fjärdedel varit utsatta för våld och nio procent för livshotande våld. Sexuellt våld i form av hot eller övergrepp hade upplevts av tre procent och totalt hade en fjärdedel av kvinnorna någon gång upplevt sexuellt ofredande. Totalt var andelen kvinnor som rapporterade att de varit utsatta för våld 51 procent, vilket är högre än i Finland (40 procent) och i Sverige (46 procent). Se tabell för jämförelse med andra länder i Norden.

Danmark

Sedan 2004 har man i Danmark följt utvecklingen av mäns våld mot kvinnor genom att samla uppgifter från befolkningsundersökningar, statistik från kvinnojourer och registerdata från brottsoffer-, vård- och dödsorsaksregister i en databas. Den första rapporten *Maends vold mod kvinder – Omfang, karakter og indsats mod vold* utgavs 2004 och en ny rapport kom 2007.¹⁸ Liksom i de svenska nationella undersökningarna från Brå och Statistiska centralbyrån (NTU och ULF) definieras våldet i de danska brottsofferregistren av var det sker. I befolkningsundersökningarna har man definierat våld som fysiskt våld eller sexuella övergrepp där tidigare eller nuvarande make eller sambo är förövaren, och frågor inte efter emotionellt våld eller hot.

Resultaten visar att årsprevalensen för fysiskt våld för kvinnor i Danmark var 3,7 procent år 2000 och 3,9 procent år 2005 vilket innebär att 70 000 kvinnor i åldrarna 16–64 år varje år utsätts för någon form av fysiskt våld. Förekomsten av partnervåld uppskattades emellertid ha minskat med en tredjedel mellan de båda rapporterna. Trots det rapporterade kvinnojourerna en ökning av sökande på 10 procent mellan 2004 och 2006. Motsvarande årsprevalens i den norska studien *Vold i parforhold* var 2,9 procent. I Sverige uppgav tre procent våld från partnern under det senaste året och tre procent av kvinnorna våld i bostaden enligt ULF (2007) vilket även överensstämmer med Folkhälsoenkäten 2008.

Partnern som förövare minskade med två tredjedelar under de undersökta åren, till 40 procent av alla fall av våld mot kvinnor. När det gäller kvinnor i åldersgruppen 30–49 år var emellertid partnern förövare i minst hälften av fallen. Antalet kvinnor som sökte akutmottagningar för följder av våld hade ökat mellan år 2000 och 2005, särskilt bland unga kvinnor. Cirka en procent av kvinnorna i åldersgruppen 15–19 år sökte akut för skador 2005. Skadorna bedömdes i knappt hälften av fallen vara typiska för partnervåld.

Unga kvinnor 16–29 år i Danmark hade sex gånger högre risk än medelålders att utsättas för fysiskt våld. Kvinnor i samboförhållanden hade högre risk än både gifta och ensamstående att utsättas för fysiskt våld. Bland de utsatta kvinnorna var det vanligare med kortare utbildning och arbetslöshet och en stor andel var

ensamstående med barn. Risken för våld var större bland lesbiska och bisexuella kvinnor. Knappt två procent av kvinnorna rapporterade sexuellt tvång eller övergrepp senaste året. Förekomsten var högst bland de unga där var tionde kvinna i åldern 16–19 år hade blivit tvingad till sexuella handlingar, i knappt hälften av fallen våldtäkt eller våldtäktsförsök

Polisanmält partnervåld utgjorde 26 procent av anmälningarna för våldsutsatthet under den första undersökningsperioden och minskade till 14 procent under perioden 2003–2004. Partnervåldet bedömdes oftare vara grovt eftersom kvinnor i högre grad sökte akutsjukvården än vid annat våld.

Danmark deltar som enda nordiska land även i *The International Violence Against Women Survey (IVAWS)* som initierats av FN efter konferensen i Peking 1995 och FN-resolutionen *Elimination of violence against women* från 1997.¹⁹ Tolv frågor om hot om fysiskt våld av olika grad, fysiskt våld av olika grad samt sexuellt våld och trakasserier besvaras av alla. Vid jakande svar får kvinnan svara på mera ingående frågor om våldet och förövaren där relationen och tidsaspekten tas med. Undersökningen genomfördes i Danmark 2003.²⁰ Rapporten *Vold og overgrep mod kvinder* gör även jämförelser med de tre andra länder som då hade genomfört undersökningen: Schweiz, Tjeckien och Australien. Jämförelserna är delvis svår-tolkade eftersom länderna inte behandlar uppgifterna på samma sätt. Den danska undersökningen omfattar 3 500 kvinnor 18–70 år och uppgifterna har inhämtats genom telefonintervjuer. Ungefär hälften av de inbjudna kvinnorna deltog. Livstidsprevalensen var totalt 50 procent, 22 procent hade någon gång varit utsatt av sin partner och två procent av den nuvarande partnern. Under det senaste året angav fem procent att de utsatts för partnervåld och tre procent hade utsatts för våldtäkt av sin nuvarande partner. Mer än en fjärdedel av kvinnorna hade utsatts för sexuellt våld från en tidigare partner.

Tabell 1. Kvinnors våldsutsatthet i de nordiska länderna

Land och år	n	Ålder	Under livstid %	Nuvarande partner %	Tidigare partner %	Nuvarande/tidigare partner %
Finland 1997	4 955	18–74	40	22	50	
Sverige 2000	6 926	18–64	46	11	35	
Sverige LHBT 2005	2 000		25	10	17	
Sverige Ofriid? 2000* (kvinnor och män)	9 845	65–80	16 kv/13 män			3,4 kv/5,4 män
Norge 2004	2 407	20–55	51	9	35	
Danmark IVAWS 2003	3 552	18–70	48	3	26	

*Försummelse och ekonomiskt våld ingår också.

USA

År 2000 kom en rapport från den nationella viktimeringsundersökningen *National Violence Against Women Survey*.²¹ I undersökningen ingick 8 000 kvinnor och 8 000 män som telefonintervjuades om sin erfarenhet av våld där frågor om våld i nära relationer ingick. Under det senaste året hade 1,5 procent av kvinnorna och

knappt en procent av männen varit utsatta för någon form av våld. Detta innebär att 1,5 miljoner kvinnor och drygt 800 000 män utsätts för fysiskt våld och våldtäkt varje år i USA. Nästan en fjärdedel av kvinnorna och knappt åtta procent av männen hade erfarenhet av våld från en partner (livstidsprevalens). Att ha blivit utsatt för förföljelse (stalkning) rapporterades av fem procent av kvinnorna och drygt en halv procent av männen. De som rapporterade emotionellt våld och kontrollerande beteende hos en partner rapporterade även i högre grad våldtäkt, fysiskt våld och förföljelse.

Kvinnor rapporterade erfarenhet av partnervåld i elva procent om de levde i samkönade relationer och i 30 procent om de levde med en manlig partner. 15 procent av männen i samkönade relationer rapporterade erfarenhet av partnervåld, att jämföra med knappt åtta procent bland män i en heterosexuell relation.

De flesta fallen av våld och övergrepp anmäldes inte till polisen. Ungefär en femtedel av våldtäkterna, en fjärdedel av det fysiska våldet och hälften av förföljelse gentemot kvinnor rapporterades. Utsatta män anmälde i än lägre grad.

England och Wales

I England och Wales samlar man fortlöpande in uppgifter för att följa trender i våldsbrott genom befolkningsundersökningar, *The British Crime Survey*.²² Den senaste undersökningen utfördes 2004–2005 och innehöll en webbaserad del med detaljerade frågor om partnervåld och våld i familjen. Man frågade efter partnervåld förutom sexuellt våld; våld i familjen innefattande emotionellt våld och ekonomiskt utnyttjande samt fysiskt våld och hot från någon annan i familjen än partnern; sexuellt våld, både ofredande och våldtäkt eller försök till våldtäkt, av någon inkluderande partnern eller familjemedlem; samt slutligen trakasserier och förföljelse, ”stalkning”. Hela enkäten besvarades av knappt 24 500 män och kvinnor 16 till 64 år. Bland dem som valts ut att svara på frågorna om våld i nära relationer var svarsfrekvensen drygt 80 procent.

Undersökningen visade att 28 procent av kvinnorna och 18 procent av männen någon gång hade varit utsatta för fysiskt våld, sexuellt våld eller förföljelse. Av kvinnorna hade knappt en fjärdedel varit utsatta för sexuellt våld och sex procent för våldtäkt eller våldtäktsförsök. Förövaren var oftast en person som kvinnan kände. Kvinnorna rapporterade erfarenhet av våld i familjen i tolv procent och ”stalkning” från aktuell eller tidigare partner dubbelt så ofta. Bland männen rapporterade 15 procent att de varit utsatta för ”stalkning”; nio procent för våld i familjen och tre procent sexuellt övergrepp vid något tillfälle av livet. Under det senaste året hade sex procent av kvinnorna och fem procent av männen upplevt våld från sin partner, sexuellt våld inte medräknat. Kvinnor var oftare än män utsatta för flera av de olika våldsformerna så som de definierades i undersökningen. Hälften av de våldsutsatta kvinnorna hade upplevt mer än en typ av övergrepp och fyra procent hade upplevt övergrepp av alla typer som efterfrågades.

Australien

Två nationella undersökningar ligger till grund för prevalenssiffrorna i Australien. *The Personal Safety Survey* rapporterade 2006 resultat från personliga intervjuer om våldsutsatthet med 16 400 personer över arton år.²³ I den australiensiska delen av *The International Violence Against Women Survey* tillfrågades 6 670 kvinnor i åldrarna 18–69 år per telefon om våldutsatthet (2004).²⁴

Totalt hade 40 procent av de australiska kvinnorna någon gång sedan sin femtonårsdag varit utsatta för våld. Knappt en tredjedel hade blivit utsatta för fysiskt våld och 17 procent för sexuellt våld. En tredjedel av alla kvinnor över femton år hade fått kränkande kommentarer om sin person eller sitt sexliv; en fjärdedel hade blivit utsatta för sexuellt ofredande och nästan en femtedel för trakasserier. Våld i tidigare eller pågående parförhållande rapporterades av var sjätte kvinna (16 procent). (*The Personal Safety Survey* 2005).

I *International Violence Against Women Survey* fann man att 57 procent av de tillfrågade australiska kvinnorna hade varit utsatta för våld, varav 48 procent för fysiskt våld och 34 procent för sexuellt våld. Av dem som hade erfarenhet av att leva i parförhållande uppgav en tredjedel att de någon gång varit utsatta för våld från partnern, omkring hälften för fysiskt våld och en tredjedel för sexuellt våld. Under det senaste året hade en procent av kvinnorna utsatts för våld av sin manliga partner.

I överensstämmelse med andra studier var de unga kvinnorna mest utsatta för våld; tolv procent i åldersgruppen 18–24 år mot knappt sju procent i åldersgruppen 35–44 år och knappt två procent i gruppen över 55 år. Nästan en tredjedel av flickorna som gick sista åren i skolan hade blivit tvingade till sexuell aktivitet mot sin vilja och 14 procent av kvinnorna upp till 20 år hade varit utsatta för våldtäkt och våldtäktsförsök. Mindre studier från olika stater i Australien pekar på mycket högre siffror bland ursprungsbefolkningen. Man uppskattar utifrån dem att våld mot kvinnor är minst fem gånger vanligare och sexuellt våld kanske upp till 20 gånger vanligare bland aboriginkvinnor. Dessa kvinnor utgör två procent av Australiens befolkning men 15 procent av mordoffren.

Kanada

I Kanada har man länge haft nationella program för att motverka våld mot kvinnor i nära relationer och följer trender över tid. Första omfångsundersökningen gjordes 1993. 1999 lade man till frågor om våldsutsatthet till Kanadas nationella statistikdatabas över våldsoffer, *Statistics Canada's General Social Survey on Victimization*. Våld inom familjen rapporterades senast 2004 (*Family Violence in Canada: A Statistical Profile*).²⁵ Man intervjuade 24 000 kvinnor och män över 15 år angående förekomsten av våld inom tidigare eller pågående äktenskap eller samboförhållanden under de fem år som föregick studien. Totalt hade sju procent av kvinnorna och sex procent av männen någon gång varit utsatta för våld av sin

partner. Detta innebar en minskning bland kvinnorna från åtta procent vid mättilfället 1999.

Bland dem som varit utsatta för våld rapporterade en större andel av kvinnorna (23 procent) mera allvarligt våld som stryptag, misshandel, hot med vapen än männen (15 procent). Kvinnorna rapporterade också oftare upprepat våld (mer än tio tillfällen) än männen (21 procent mot 15 procent) och fick oftare fysiska skador (44 procent mot 18 procent). Fler kvinnor uppgav att de fruktade för sina liv, 34 procent mot 10 procent av männen, och att de fick avstå från sina dagliga aktiviteter på grund av följderna av våldet, 29 procent mot 10 procent bland männen. Våld i pågående relationer uppgavs av 4 procent, både män och kvinnor. Våld i samkönade relationer förekom i 15 procent, vanligast hos dem som levde i samboförhållande och hade haft ett eller flera samboförhållanden tidigare. Resultaten är inte uppdelade på kön. Bland Kanadas ursprungsbefolkning rapporterades partnervåld under de senaste fem åren av 21 procent vilket är tre gånger högre än resten av befolkningen.

Förföljelse ("stalkning") förekom i 11 procent bland kvinnorna och 7 procent bland männen i Kanada. Av de kvinnor som var förföljda av sin tidigare eller nuvarande partner uppgav 61 procent att det också förekommit fysiskt våld och det var vanligt även hos männen i denna situation (48 procent).

Totalt rapporterade kvinnorna 37 procent och männen 18 procent av incidenterna av partnervåld till polisen. Kvinnorna som anmälde var mera benägna att söka skydd från samhället än männen.

WHO

The WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women initierades 1997 och den första rapporten *Initial results on prevalence, health outcomes and women's responses* publicerades 2005.²⁶ WHO-studiens syfte är att undersöka prevalensen av våld mot kvinnor med tonvikt på fysiskt, sexuellt och emotionellt våld från en partner; att undersöka associationen mellan partnervåld och hälsoutfall; att identifiera riskfaktorer och skyddsfaktorer mot partnervåld samt att kartlägga och jämföra arbetssätt och policy hos institutioner där kvinnor söker hjälp. Den första rapporten behandlar prevalens, hälsoutfall och kvinnors förmåga att hantera sin situation. I studien ingår 24 000 kvinnor från 15 platser och tio länder: Bangladesh, Brasilien, Etiopien, Japan, Peru, Namibia, Samoa, Serbien och Montenegro, Thailand och Tanzania. Data presenteras per studieort och land och varje land har fått sin egen rapport som underlag för nationella åtgärder. Prevalensen varierar inte oväntat avsevärt i denna heterogena studiepopulation från vitt skilda kulturer med varierande lagstiftningar men partnervåld är vanligt förekommande i alla länderna och drabbar i ett livstidsperspektiv mellan 15 och 71 procent av kvinnorna, de flesta studieorterna låg mellan cirka 30 och 60 procent. Våld i pågående förhållanden varierar mellan fyra och

54 procent. Livstidserfarenhet av att ha varit utsatt för sexuellt våld av en partner varierade mellan 6 och 59 procent, vanligast 10–50 procent. Fysiskt och sexuellt våld förekom ofta tillsammans och överlappade varandra i cirka 30 procent. Totalt uppgav mellan 20 och 75 procent av kvinnorna att de varit utsatta för emotionellt våld det senaste året. Kontrollerande beteende förekom i ända upp till 90 procent av förhållanden där våld förekom och ofta tillsammans med fysiskt och sexuellt våld.

Kvinnorna frågades även om sin inställning till våld i parförhållanden. Mer än tre fjärdedelar av de kvinnor som bodde i städer höll med om att våld inte var tillåtet i någon situation medan förhållandet var det motsatta på landsbygden i en del länder där bara en fjärdedel höll med. De som själva var utsatta för partnervåld intog en mera accepterande hållning. På vissa studieorter tyckte upp till en femtedel av kvinnorna att en kvinna inte kan säga nej till sex i ett förhållande oavsett situationen. Fysiskt våld av någon annan av partnern rapporterades av 5 procent som lägst.

Tabell 2. Våldutsatthet internationellt

Land och år	Antal	Ålder	Totalt under livstiden % (män)	Nuvarande partner %	Tidigare partner % (män)	Nuvarande eller tidigare partner % (män)	Annan än partner %
Schweiz IVAWS 2003	1 009	18–70	39	2	13		
Tjeckien IVAWS 2003	1 198	18–69	58			37	37
Polen IVAWS 2004	2 009	18–69	35			16	25
Australien IVAWS 2004	6 677	18–69	57	10	36		41
Frankrike 2000 (under senaste året)	6 970	20–59		3,5	30,7		
Tyskland 2003	10 264	16–85	40**			25	20 (14)***
Irland 2005*	1 500	>17				15 (6)	
Litauen 1998	1 010	18–74	63	42	53		11
Australien 2005*	16 400	>18	40			16	
England o Wales 2006*	6 000	16–64	28 (18)				
USA 2000*	8 000	>17			25 (8)		
Kanada 2004*	12 000	>15				8 (7)	
WHO 2005	24 000		15–71	4–54			5–65**

* lika många män som kvinnor inbjöds att delta. ** Emotionellt våld ingår ej. *** Fysiskt våld (sexuellt våld). IVAWS = International Violence Against Women Survey. Hämtat från United Nation's Economic Commission for Europe, UNECE; Gender statistics: Surveys for violence against women <http://www.unece.org/stats/gender/vaw/surveys.html> (läst 2009-12-15).

Sammanfattning

Mellan 30 och 50 procent av kvinnorna i västvärlden har erfarenhet av att ha blivit utsatta för våld. Bland kvinnor som levit i parrelation med en man rapporterar upp till 49 procent partnervåld. I pågående parrelationer rapporterar 5 till 11 procent av kvinnorna att det förekommit våld. Få söker sjukvården med akuta skador. Endast en fjärdedel av våldet anmäls och om det gäller sexuellt våld ännu mindre. Hot och förföljelse är också vanligt. Bland befolkningen i mindre privilegierade länder är våld mot kvinnor ännu vanligare. Kvinnor som lever i våldsamma förhållanden tenderar att töja gränserna för vad som ses som accepterat beteende

vilket innebär en risk för underrapportering. Om frågorna ställs detaljerat får man sannolikt en mer rättvisande bild.

Man kan alltså konstatera att förekomsten av våld mot kvinnor varierar men är betydande i alla kulturer. Våld från en manlig partner utgör den övervägande delen av det våld kvinnor utsätts för, är som regel upprepat och varierar från hot till livshotande våld. Emotionellt, fysiskt och sexuellt våld förekommer ofta samtidigt i en våldsamt relation. De unga kvinnorna är värst utsatta.

- ¹ WHO, <http://www.who.int/topics/violence/en/> läst 2009-11-15.
- ² FN (1993) *Declaration on the Elimination of Violence against Women*.
- ³ Heise L (1998). Violence against women: an integrated ecological framework. *Violence against Women*. 4, s. 262–290.
Krug E, Dahlberg L, Mercy J, Zwi A & Lozano R (red) (2002). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization.
- ⁴ Nationellt centrum för kvinnofrid (2009). *Våld i samkönade relationer – en kunskaps och forskningsöversikt*. NCK-rapport 2009:2, s. 22. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet.
Thomas K, Joshi M, Wittenberg E & McCloskey L (2008). Intersections of harm and health, a qualitative study of intimate partner violence in women's lives. *Violence Against Women*. 14:11, s. 1252–1273.
- ⁵ Ellsberg M, Heise L, Peña R, Agurto S & Winkvist A (2001). Researching domestic violence against women: methodological and ethical considerations. *Studies in Family Planning*. 32:1, s. 1–16.
- ⁶ Lundgren E, Heimer G, Westerstrand J & Kalliokoski A-M (2001). *Slagen dam; Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfattningsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- ⁷ del Castillo M, Heimer G, Kalliokoski A-M & Stensson K. *Den våldsutsatta kvinnan – en retrospektiv arkivundersökning av de kvinnor som behandlats av Rikskvinnocentrum 1995–2002*. Rikskvinnocentrum rapportserie 2004:4. Uppsala: Rikskvinnocentrum.
- ⁸ Holmberg C, Stjernqvist U (2006). *Våldsamt lika och olika – om våld i samkönade parrelationer*. Stockholm: Institutionen för genusvetenskap, Stockholms universitet.
Holmberg C, Stjernqvist U (2006). *Våldsamt lika och olika – om våld i samkönade relationer*. I bearbetning av Maria Jakobsson RFSL 2008.
- ⁹ Nationellt centrum för kvinnofrid (2009). *Våld i samkönade relationer – en kunskaps och forskningsöversikt*. NCK-rapport 2009:2. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet.
- ¹⁰ Wijma K, Samelius L, Wingren G & Wijma B (2007). The association between ill-health and abuse: A cross-sectional population based study. *Scandinavian J of Psychology*. 48, s. 567–75.
Samelius, Charlotta (2007). *Abused Women [Elektronisk resurs]: Health, Somatization, and Posttraumatic Stress*. Institutionen för molekylär och klinisk medicin.
- ¹¹ Eriksson H (2001). *Ofrid? Våld mot äldre kvinnor och män – en omfattningsundersökning i Umeå kommun*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- ¹² Brottförebyggande rådet, *Nationella Trygghetsundersökningen*.
- ¹³ Statistiska centralbyrån, *Undersökningarna om levnadsförhållanden*.
- ¹⁴ Folkhälsoenkäten; Sociala relationer 2008.
- ¹⁵ Heiskanen M & Piispa M (1998). *Faith, Hope, Battering. A Survey of Men's Violence against Women in Finland*. Justice 1998:20. Statistikcentralen Finland.
- ¹⁶ Piispa M, Heiskanen M, Kääriäinen J & Sirén R (2006). *Naisiin kohdistuva väkivalta (violence against women) 2005*. Publications of the National Institute of Legal policy 225 and HEUNI Publication series No 51. Helsingfors.
- ¹⁷ Haaland T, Clausen S-E & Schei B (2005). *Vold i parforhold-ulike perspektiver. Resultat fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*. NIBR-rapport 2005:3. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- ¹⁸ Helweg-Larsson K & Fredriksen ML (2008). *Mænds vold mod kvinder. Omfang, karakter og indsats mod vold – 2007*, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet og Minister for Ligestilling.
- ¹⁹ Heuni, The European Institute for crime prevention; *The International Violence Against Women Survey (IVAWS) UNECE, National Surveys on violence against women*.
- ²⁰ Balvig F & Kyvsgaard B (2006). *Vold og overgrep mod kvinder. Dansk rapport vedrørende deltagelse i International Violence Against Women Survey*. Københavns Universitet/Justitieministeriets forskningsenhed.
- ²¹ Tjaden P & Thoennes N (2000). *Full Report of the Prevalence, Incidence, and Consequences of Violence Against Women*. NCJ 183781, U.S. Department of Justice; Office of Justice Programs, National Institute of Justice.
- ²² Finney A (2006). *Domestic violence, sexual assault and stalking – Findings from the 2004/05 British Crime Survey Home Office*. Online Report 12/06. Home Office UK.
- ²³ *The Personal Safety Survey*. Australian Institute for Family Studies, Australian Centre for Studying Sexual Assault <http://www.aifs.gov.au/acssa/statistics.html#npss> (läst 2009-11-15).
- ²⁴ Heuni, The European Institute for crime prevention; *The International Violence Against Women Survey (IVAWS)*.
Mouzos J & Makkai T (2004). *Women's experience of Male Violence: Findings from the Australian Component of the International Violence Against Women Survey*.
- ²⁵ Canadian Centre for Justice Statistics (2005). *Family violence in Canada- a statistical profile 2005*.
- ²⁶ WHO (2005). *Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women. Initial results on prevalence, health outcomes and women's responses*. http://www.who.int/gender/violence/who_multicountry_study/en/index.html (läst 2009-11-16).

